

La plaça d'Armes

L'estiu passat es van celebrar al castell de la Suda les Jornades Internacionals de Ciutats Fortificades de la Mediterrània; fou l'inici del procés perquè siguin declarades patrimoni de la humanitat per la UNESCO. Ara, l'Ajuntament ha endegat un seguit d'iniciatives valorant l'important conjunt emmurallat de Tortosa per convertir-lo, a més d'un referent històric que ja ho és, en un lloc d'atracció turística.

Josep Bayerri Raga
periodista

La setmana passada, l'Ajuntament va anunciar l'inici de la museització de les Avançades de Sant Joan amb la instal·lació d'una maqueta i panells informatius que recreen tot el conjunt del que fou pati o plaça d'armes. Seguiran les actuacions al fortí del Bonet i el castell d'Orleans, a més de les que s'estan realitzant al castell de la Suda per a la recuperació dels seus soterranis, entre altres treballs. El pati o plaça d'armes era un ampli espai interior dels castells medievals originàriament creat per a l'entrenament i formació de les tropes i alhora lloc central de reunió, defensa i emmagatzematge. A partir de meitats del segle XVIII, l'aparició de noves estratègies defensives i un nou tipus de fortificacions situen els centres militars fora dels castells, en casernes, a l'interior de les poblacions, integrats en la trama; les places d'armes passen a ser places urbanes, sovint al pla, i, en molts de casos, esdevenen

places majors que concentren els centres de poder civil, militar, eclesiàstic i fins i tot comercial.

Tortosa fou ciutat fortificada des dels orígens, però la major part de les fortificacions són d'època moderna, quan l'artilleria va revolucionar les accions militars. A finals del XVII, després dels setges de 1640-48, es van refer els castells seguint les tècniques de l'enginyer militar francès Sébastien Le Prestre de Vauban. D'esta època són els forts d'Orleans i del Bonet i les avançades de Sant Joan. La darrera construcció fou justament el castell de Tenasses. A totes les conteses bèl·liques, l'ocupació de Tortosa esdevenia transcendental per als contendents. Fins darreries del segle XIX, Tortosa fou plaça forta de primer ordre, de les més importants del país, clau per al control de les comunicacions entre la frontera i el sud peninsular i l'accés a l'interior per la vall de l'Ebre. En això rau la seua importància i també la seua misèria, perquè amb cada guerra la ciutat resultava destruïda i calia recomençar de nou la reconstrucció.

A Tortosa hi havia govern militar i el governador tenia el nivell de mariscal de camp, ara seria general de divisió, fins a 1835, quan passaria a general de brigada, el 1868 a coronel i 1896 a tinent coronel, ja depenent de Tarragona. El 1932, fou la darrera reforma i la ja limitada guarnició militar tortosina, amb el nom de comandància militar, l'exercia un capità. Al segle XIX la guarnició s'apropava al mig miler d'efectius amb un regiment complet d'infanteria (a les casernes, on avui s'aixeca l'hospital), destacament d'artilleria (als Reials Col·legis), comandància d'enginyers (on ara hi ha l'antic Mercat del Peix), administració, sanitat i hospital militar i correccional amb presó militar (al castell de la Suda). Era zona de reclutament amb el comandament d'un batalló de reserva i, tanmateix, cap de província marítima adscrita al Terç Naval de València, que abastava la façana litoral des del cap de terme (Vandellòs) fins al castell de Peníscola. La importància era també institucional, com ho demostra el fet que, en pro-

L'anomenada plaça d'Armes va passar de les Avançades de Sant Joan al centre de la trama urbana de Tortosa, davant del Mercat

duir-se l'intent de cop d'estat del general Ortega, el desembarcament a la Ràpita (1860), este fou detingut prop de Saragossa, se'l va portar a Tortosa, on fou jutjat en consell de guerra i afusellat als murs del castell de la Suda.

Des de 1848, el Govern Militar estava situat en un edifici i tota una illa de cases vora el riu, dins del qual hi havia integrada la Llotja gòtica medieval que feia de magatzem. Davant del Govern se situava la plaça d'Armes on, com a tots els recintes militars, cada matí es feia la litúrgia d'alçada de bandera al toc del cornet i la presentació d'armes i canvi de guàrdia. A finals de segle comença a de-

caure la importància de Tortosa amb la reforma militar de 1889, que va suposar l'eliminació d'estaments, serveis, equipaments, unitats i personal. En desaparèixer el govern militar, les edificacions foren enderrocades i la Llotja gòtica donada a l'Ajuntament, que la desmunta pedra a pedra per instal·lar-la al Parc Municipal, on ara és la Casa dels Gegants. Al solar es van construir nous edificis, el més significatiu dels quals és l'anomenada Casa Vericat, mentre s'eixamplava el carrer en direcció al pont, l'actual avinguda Generalitat. La plaça d'Armes ja no tenia sentit i fou rebatejada com a plaça de la Pau, que és ara el seu nom.